

Fläckebo kyrkstallar

Takomläggning på kyrkbodar

Antikvarisk Rapport

Fläckebo Klockarbol 1:3
Fläckebo socken
Sala kommun
Västmanland

Tobias Mårud

Fläckebo kyrkstallar

Takomläggning på kyrkbodar

Antikvarisk rapport

Fläckebo Klockarbol 1:3
Fläckebo socken
Sala kommun
Västmanland

Tobias Mårud

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 57 70
E-post: info@kmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2015

Omslagsfoto: Fläckebo kyrkstallar, med kyrkbodar och sockenmagasin i förgrunden.
Foto: Tobias Mårud.

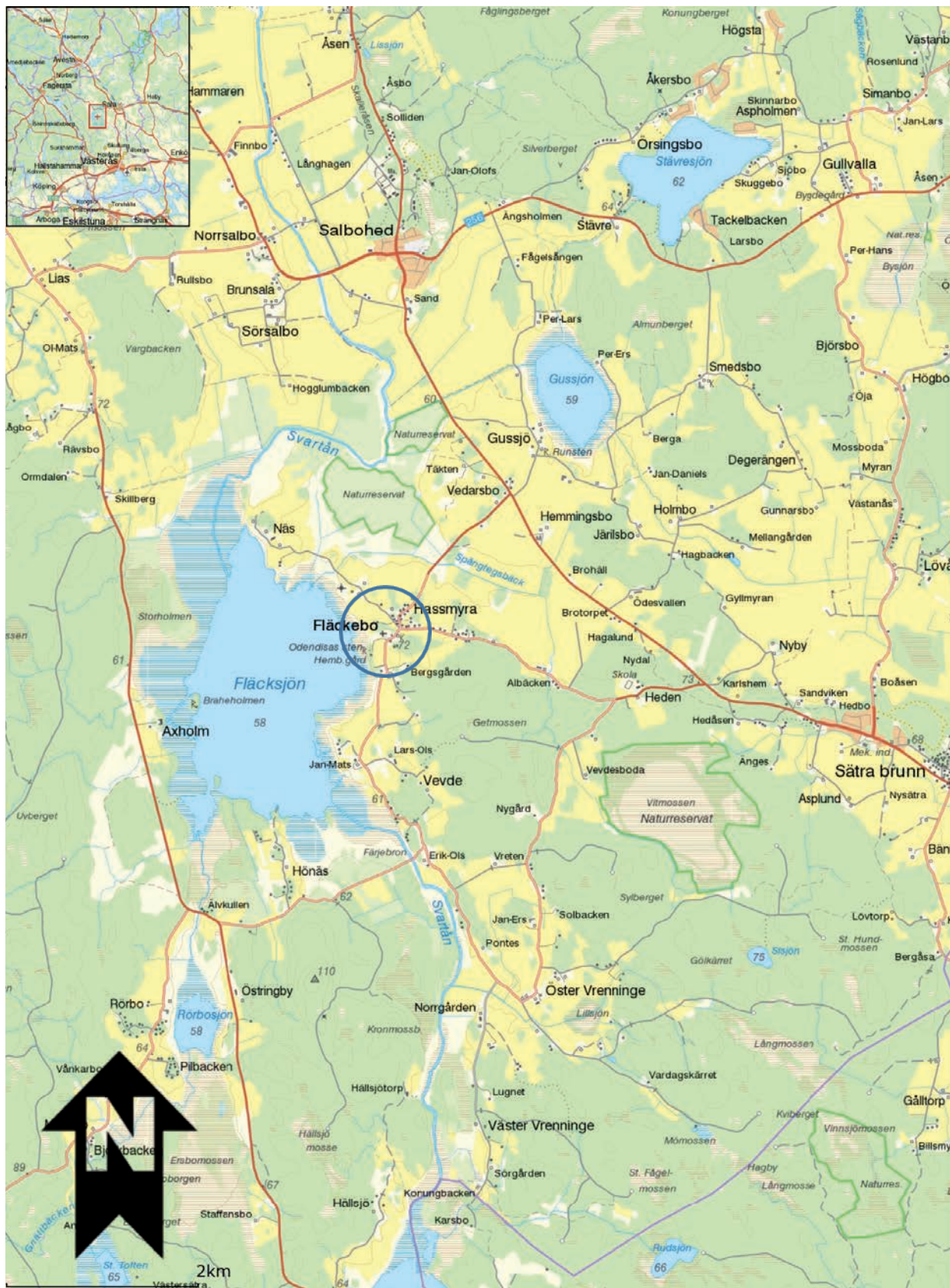
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-470-2

Tryck: Just Nu, Västerås 2015.

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Byggnadshistoria, i urval.....	6
Genomförande	7
Bilder	7
Sprutbod.....	7
Vedbod.....	9
Sockenmagasin	11
Resultat	11
Referenser.....	12
Kart- och arkivmaterial.....	12
Otryckta källor	12
Litteratur	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13

© Länsstyrelsen, Lantmateriet, NVDB, ESRI Inc, RAA, SGU, Sjöfartsverket, SMHI, SVO, SCB, SJV, FM, Bergsstaten, SLU

Skala 1:50000

Figur 1. Platsen för Fläckebo kyrkstallar är markerad med en blå ring. Källa: Länsstyrelsens WebbGIS. Skala 1:50 000.

Inledning

Under 2014 har en omläggning av tak genomförts på tre byggnader intill Fläckebo kyrka. Länsstyrelsen gav tillstånd till åtgärderna i beslut dnr 434-6066-13, daterat 2014-09-22. Stiftelsen Kulturmiljövård anlätades för antikvarisk medverkan på uppdrag av Västerfärnebo/Fläckebo församling. Benämningen Fläckebo kyrkstallar används vardagligt på en grupp av 11 byggnader i anslutning till Fläckebo kyrka. De består av dels f.d. kyrkstallar, dels av bodar med varierande ursprunglig funktion. Taken på två av kyrkstallarna eller rättare sagt kyrkans bodar i anslutning till kyrkstallarna; vedbod och spruthus, samt på sockenmagasinet, har under en tid varit i behov av omläggning. Länsstyrelsen bedömer att åtgärden är motiverad som ett led i ett långsiktigt bevarande.

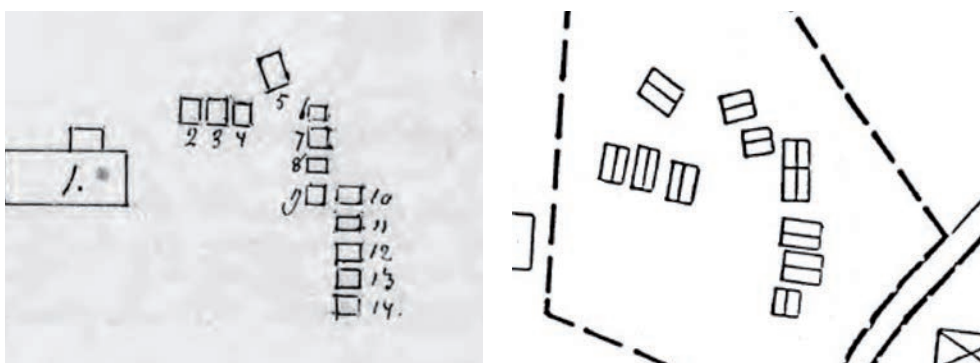
Fläckebo kyrkstallar är, tillsammans med f. d. komministergården och sockenmagasinet, sedan den 15 juni 1988 skyddade som byggnadsminne enligt lagen (1988:950) om kulturminnen (nuvarande kulturmiljölagen).

Figur 2. De tre för ärendet aktuella bodarna med Fläckebo kyrka i bakgrunden. Foto: Tobias Mårud.
Figur 3. Fläckebo kyrka med omgivning, avbildad 1754. Källa: Grau.

Bakgrund

Vedboden och spruthusboden samt sockenmagasinet, åtgärdades inte vid renoveringen av kyrkstallarna 1996-97. Undantaget eventuella mindre underhållsåtgärder har byggnaderna inte åtgärdats sedan 1977. Trots detta var byggnaderna i relativt gott skick med tanke på att det rör sig om överloppsbyggnader. I första hand var taken på vedbod och spruthus i behov av omläggning, i övrigt fanns behov av mindre virkeslagningar och ommålning. Ett undantag var östra fasaden på vedboden där väggtrimret uppvisade rötskador. Under arbetet med takomläggningen uppdagades att även sockenmagasinet tak var i dåligt skick.

Figur 4. Brandförsäkringsverkets plankarta från 1899 redovisar 13 byggnader, varav 9 stall (nr 6-14) (nummer 1 är kyrkan).

Figur 5. På plankartan från byggnadsminnesförklaringen, vilken överensstämmer med dagens situation, finns 11 byggnader varav sex stall, två av dessa sammanbyggda.

Byggnadshistoria, i urval

Kyrkstallarna var avsedda för skjutshästarna vid kyrkobesök av folk från kringliggande byar. De idag befintliga stallarna tillhörde enligt hävd Smedsbo, Holmbo, Vrenninge, Öster Sätra, Gussjö samt Axholm, som ägdes av Svanå bruk. En djupare undersökning tyder dock på att vissa av dessa bytillhörigheter inte är helt korrekta.

Kyrkstallarna, vedbod, sprutbod och likvagnsbod har inga exakta tillkomstår men antas allmänt ha uppförts mellan 1700 och 1850. I Smedsbo kyrkstall finns årtal 1729 inristat. Sockenmagasinet uppfördes 1758. Ursprungligen fanns ytterligare minst två stallar vilka revs i samband med en ändring av landsvägens sträckning, troligen innan 1911. Vid detta tillfälle revs även platsens sockenstuga.

Figur 6. (Övre vänstra). På arealavmätning från 1749 går vägen söder om komministergården, inga bodar eller stallar är utritade. Lantmäterimyndigheternas arkiv akt: 19-flä-21.

Figur 7. (Övre högra). På Häradsekonomen från 1905-11 syns vägen dragen norr om komministergården. Endast en byggnad är utritad på platsen öster om kyrkan. Lantmäterimyndigheternas arkiv akt: J112-83-6.

Figur 8. (Nedre vänstra). År 1963 har vägen samma sträckning som 1905-11 och här finns kyrkstallar och bodar markerade på samma plats som de idag står på. Lantmäterimyndigheternas arkiv akt: J133-11g7g64.

År 1915 beslutade församlingen att även riva återstående stallar och ersätta dem med en större stallänga. Protester från hembygdsföreningen som även engagerade dåvarande riksantikvarien ledde till att stallarna bevarades.

På 1940-talet sattes en locklistpanel på östra fasaden av Vrenninge kyrkstall som skydd för det skadade väggmuret.

Under efterkrigstiden togs stallarna alltmer ur bruk, behovet av att stalla hästar avtog och efterhand användes de endast sporadiskt, vid större högtider eller evenemang.

År 1977 genomfördes ett något mer omfattande underhåll då byggnaderna rödfärgades, trasiga pannor byttes och vissa undertak reparerades.

En omfattande restaurering genomfördes åren 1996-97 då kyrkstallarna riktades upp, massor kring byggnaderna avlägsnades, rötskadat trä ersattes, tak lades om och byggnaderna målades. Vid åtgärderna lades oljehärdad plywood på taken. För att motverka framtida insektsangrepp behandlades kyrkstallarna med bekämpningsmedlet Gori aquaperm reg nr. 3777.

Genomförande

På de två ursprungligen planerade byggnaderna, sprutboden och vedboden, plockades taktegel ned, läkt revs, rötskadad underbrädning byttes ut, oljehärdad board spikades på underbrädningen och ny läkt lades. Takteget lades tillbaks, skadade eller saknade tegelpannor ersattes med likvärdiga. På sprutboden ligger flacka tvåkupiga tegelpannor, likadana låg på vedbodens i norr tillbyggda lågdel. Ersättningstegel till sprutboden togs från taket på tillbyggnaden vilket istället täcktes med äldre enkupigt lertegel som fanns förvarade på plats. Vedbodens tak fick sålunda ett mer enhetligt utseende då enkupigt lertegel används på samtliga takfall. Skadade överliggare ersattes och var tänkta att strykas med rödtjära. Det fick dock skjutas upp till nästa vår för att inte riskera ett bristande slutresultat till följd av låg temperatur. Vindskivor, fotbrädor och övrigt ersatt, synligt virke målades med röd slamfärg (Falurödfärg).

På sockenmagasinet, vilket som sagt tillkom under arbetets gång, lades östra takfallet om; taktegel plockades ned, läkt revs, rötskadad underbrädning byttes ut, oljehärdad board spikades på underbrädningen och ny läkt lades. Takteget lades tillbaks, skadade eller saknade tegelpannor ersattes med likvärdiga. Däremot ersattes eller åtgärdades inte något virke utöver underbrädningen.

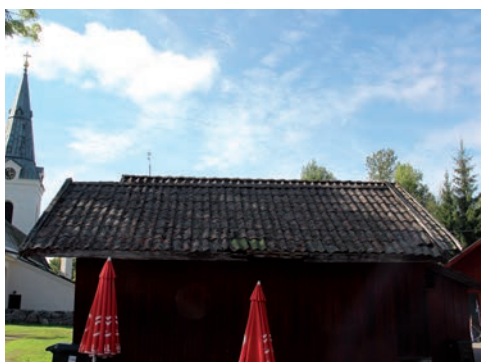
Bilder

Sprutbod

Figur 9. Sprutbodens södra gavel, med portöppning, innan åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 10. Norra gaveln, innan åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 11. Östra takfallet, innan åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 12. Norra gaveln, innan åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 13. Läckage i taktäckning har lett till rötskador i östra takfallets takfot. Foto: Tobias Mårud.

Figur 14. Samma skada sedd underifrån. Foto: Tobias Mårud.

Figur 15. Vindskivornas täckebrädor är underdimensionerade och skeva. Foto: Tobias Mårud.

Figur 16. Vilket leder till vatteninträngning och rötskador. Här i västra takfallets nordvästra hörn. Foto: Tobias Mårud.

Figur 17. Sprutbodens södra gavel, efter åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 18. Norra gaveln, efter åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 19. Östra takfallet efter åtgärd. Täckebrädorna är planerade att strykas nästa säsong. Foto: Tobias Mårud.

Figur 20. Västra takfallet efter åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 21. Rötskadade bräder i östra takfallets takfot har ersatts. Foto: Tobias Mårud.
Figur 22. Även rötskadade bräder intill vindskivorna har ersatts. Foto: Tobias Mårud.

Vedbod

Figur 23. Vedbodens södra gavel, innan åtgärd. Foto: Tobias Mårud.
Figur 24. Vedboden sedd från nordöst, innan åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 25. Vedboden sedd från nordväst, innan åtgärd. Foto: Tobias Mårud.
Figur 26. Ett dass är tillbyggt på södra gaveln. Foto: Tobias Mårud.

Figur 27. Rötskada i västra takfallets takfot. Foto: Tobias Mårud.

Figur 28. Takpannor saknades på taket till dasset. Foto: Tobias Mårud.

Figur 29 (Ovan). Östra takfoten innan åtgärd, med takpannor ur läge och virkesskador. Foto: Tobias Mårud.

Figur 30 (Höger). Östra takfoten efter åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 31 (Vänster). Rötskadorna i västra takfoten har åtgärdats. Foto: Tobias Mårud.

Figur 32 (Ovan). Vedbodens södra gavel, efter åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 33. Vedbodens norra gavel, efter åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Figur 34. Vedboden sedd från nordväst, efter åtgärd. Foto: Tobias Mårud.

Sockenmagasin

Figur 35. Östra takfallet innan åtgärd. Foto: Johan Stråhle.

Figur 36. Pappan exponerad och takpannor i dåligt skick. Foto: Johan Stråhle.

Figur 37. De kompletterade takpannorna lagda på södra delen av takfallet. Foto: Tobias Mårud.

Figur 38. Ersatta brädor syns i takfoten. Foto: Tobias Mårud.

Resultat

Åtgärderna är utförda med gott resultat och följer Länsstyrelsens beslut eller de diskussioner som har hållits under ärendets gång. Tillkommande är omläggningen av Sockenmagasinets östra takfall.

Tilläggs kan att samtliga 11 byggnader, kyrkstallarna och kyrkans bodar, är i behov av ommålning eller bättringsmålning. Vissa av byggnaderna har även behov av virkeslagningar och/eller skyddsåtgärder i form av panel, knutlådor och avvattning.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA).

Lantmäterimyndigheternas arkiv, akter: 19-flä-21, J112-83-6 och J133-11g7g64.

Länsstyrelsernas Karttjänster (WebbGis)

Otryckta källor

Hammariskiöld, Rolf. *Fläckebo kyrk stallar. Byggnadshistorisk dokumentation och rapport om 1996-97 års upprustning*. Västmanlands läns museum. Västerås.

Litteratur

Grau, Olof. 1754. *Beskrifning öfver Wästmanland med sina städer, häradar och socknar*. Utg. av Västmanlands Allehanda. Nytryck 1904. Västerås.

Simonsson, Henry. 1998. *Fläckebo kyrkomiljö - invid den vassrika sjön*. Ingår i: *Tidernas kyrkplatser. 12 miljöer i Västmanlands län*. Västmanlands läns museum. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	14101
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	434-6066-13, 2014-09-22
Fastighet:	Fläckebo Klockarbol 1:3
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanland
Kommun:	Sala
Socken:	Fläckebo
Beställare:	Västerfärnebo/Fläckebo församling
Entreprenör:	Fläckebo Bygg och Träförädling
Antikvarisk medverkan:	Tobias Mårud Stiftelsen Kulturmiljövård Stora Gatan 41 722 12 VÄSTERÅS

